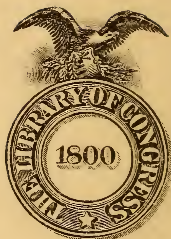
Kristianias Theaterforholde

1799 - 1837.

ved

Th. Bernhoft.

THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

Thor Chr. Bernhoft

Kristianias

Theaterforholde

1799—1837.

„Dæmring kommer foran Dag."

Kristiania.

I Kommission hos Steensballe.

1855.

Trykt hos W. C. Fabritius.

Forord.

I en Tid, da Kristianias Publikum synes at omfatte Alt, Theatret vedkommende, med en særdeles Interesse, i en Tid, da den Spænding og uafbrudte Opmærksomhed, hvormed man altid har fulgt den dramatiske Kunsts Udvikling i Hovedstaden, er saa stærk som maaske ingensinde, har Forfatteren af nærværende fortsattede Theaterhistorie troet at kunne byde Publikum, hvad han har kunnet udvinde af de rigtignok ufuldstændige og sparsomme Aktstykker, der vedrøre de tidligere dramatiske Forholde her i Kristiania. Men netop fordi Aktstykkerne ere saa faa og saa vanskelige at overkomme, og fordi Forf. af egen Erfaring ved, at Alt, hvad den yngre Generation kjender til de tidligere Theaterforholde her i Norge, grunder sig paa traditionelle Meddelelser og løse Anekdoter, tror han, nærværende Artikel kan interessere En og Anden.

Foreløbig skal han bemærke, at hans skriftlige Kilder væsentlig er Aviserne og et kritisk Blad fra den Strømbergske Theaterperiode. „Det dramatiske Selskabs" udførlige Historie tilhører ikke Offentligheden, hvorfor sammes Virken kun berøres, ligesom Forf. af Hensyn til flere af de i andre Livsstillinger levende Skuespillere og Skuespillerinder fra Strøm=

bergs Theater ikke har anført deres Navne, som forlod Scenen, men kun efter hint kritiske Blad, hvor ingen Enkeltmands Kritik synes at raade, da Anmeldelserne ere af forskjellige Forfattere, karakteriseret de Kræfter, hint Theater havde til sin Raadighed *).

Til Ovenstaaende, hvormed jeg indledede de i Bladet „Kristiania=Posten" indførte Opsatser med samme Overskrift som nærværende lille Bogs Tittel, skal jeg kun tilføie, at de efterfølgende Blade ere ligefrem aftrykte af bemeldte Blad med høist faa Retelser. Man har troet, at der kunde findes dem i eller udenfor Kristianipostens Læsekreds, der ønskede mine Optegnelser om vor Hovedstads tidligere Theaterforholde særskilt trykte, og jeg anbefaler da nærværende Aftryk til velvillig Modtagelse.

Den 17de Januar 1855.

Forfatteren.

*) J 1846 gjorde en Anonym, der med den fortrinlige danske Theaterkritikus Y. Z.s (Prof. David) Mærke havde leveret pudsige Anmeldelser over vort Theater i „Intelligentssedlerne," et Forsøg paa at udgive et Theaterblad, „Thalia og Melpomene, komi-tragisk Fredagstidende." Saavidt mig bekjendt kom der ikke mere end 1 No., og den i dette paabegyndte, formodentlig efter samme Kilder som nærværende, Theaterhistorie „forat opfriske Publikums Hukommelse," kom da ikke videre end til at gjøre Nar af Strømbergs Tale ved Theatrets Aabning (v. senere i min Artikel).

I.

1799 — 1827.

Det er klart, at i en By, der var saa i Tiltagende som Kristiania ved dette Aarhundredes Begyndelse, Trangen til at have et Theater, snart maatte ytre sig. At faa et offentligt Theater istand vilde vel paa den Tid været mest ugjørligt, thi det danske Theater i Kjøbenhavn havde ei dengang som nu Skuespillere at afse til os, og at det blandt Landets egne Børn skulde kunne findes Folk, der med Talent forbandt Lyst til Scenen, faldt nu ikke saa let Nogen ind, om man end kunde anføre Rosings Exempel; det var enestaaende, mente man, thi at en dannet og og til de saakaldte „Fornemme" henhørende Person i hine Dage gik til Scenen var jo en Sjeldenhed, og hvad vor Middelklasse dengang angik — og fra denne maatte det jo da blive, et Theater skulde rekrutteres — var den vel heller ikke synderlig disponeret for høiere Beskjæftigelser, og havde vel i det Hele lidet aandeligt Opsving: Norge laa jo

„nordenfor Folkeskikken" d. e. nordenfor Kjøbenhavn, hvorhen Alt koncentrerede sig, og blot der kunde de frie Kunster trives. De Skuespilfænomener, vi kjende her i Landet før 1799, ere højst sørgelige; der strejfede nogle Trupper om sammensat af alslags Folk, rigtige Taterskuespillere, som da behagede sig i enkelte af Holbergs Stykker, og gav samme med et aldeles mageløst Ensemble af „Dansk, Tysk og Drammensisk," ja en og anden Italiener kunde endog antræffes med, „formodentlig som Levning af et eller andet opløst italiensk Operaselskab fra Kjøbenhavn." Vi se ogsaa i Retsdokumenter, vort Land vedkommende, fra den Tid „Skuespillere, Gjøglere og Tatere, som den gemene Mand til Besvær strejfe om," stillet paa samme Trin i Henseende til Bedrift. Men Kristiania begyndte at blive større, Dannelsens Repræsentanter fik dog for det Meste sit Stade her, naar de kom tilbage fra Kjøbenhavn, og hvad var nu rimeligere, end at de søgte at skaffe sig et, om end maadeligt Surrogat for de Kunstnydelser, det allerede dengang fremblomstrende danske Nationaltheater, som frembød en Rose, en Jfr. Astrup o. s. v., havde forskaffet dem. Naar Nordmanden efter endte Studeringer vendte hjem, blev naturligvis det danske Theater, selv i en temmelig maadelig Periode, et Slags Feeland for den ungdommelige Phantasi, og da det nu ikke lod sig gjøre fremdeles at blive den Beskuende, saa foretrak man istedet for ingen Nydelse at lade sig beskue, selv at spille, og saaledes dog skaffe Andre et svagt Gjenskin af de kjøbenhavnske Theaterstraaler. Man dannede altsaa P r i v a t t h e a t r e, dramatiske Selska-

der, og hvad ikke Skuespillysten allerede udvirkede, fremkom af Selvstændighedsfølelse, da Norge skiltes fra Danmark, saa at jeg, uagtet Talen her kun skal være om Kristianias Theaterforholde, dog lejlighedsvis kan bemærke, at i 1814 fandtes slige dramatiske Foreninger, og det endog saadanne, at Udlændinge roste dem, i Bergen, Christianssand og Drammen — muligens ogsaa i andre Stæder. Aaret 1814 vrimler da af Festforestillinger med Prologer og Epiloger, men det var vel mest Begeistringen, som holdt dem oppe, thi ene Kristianias „dramatiske Selskab" fristede en længere og uafbrudt Tilværelse, ligesom det jo, tidligere oprettet, ikke skyldte den respektable Emancipationsiver, men derimod enkelte Mænds Kunstsands og alle Dannedes Skuespillyst sin Oprindelse*).

Skulle vi karakterisere disse private Theatres Værd, da maa vi indrømme, at de alle og vel navnlig det i Kristiania have bidraget Meget til at vække Smag og Kunstsands, om end deres Indflydelse ei har kunnet række til den Del af Nationen, for hvem Theatret ogsaa og vel allermest skal

*) „Det dram. Selskab" stod ogsaa i ualmindelig Respekt i de andre Byer, ja dets Skuespilleres Kritik var saa frygtet, at der ved et af de mindre Byers Privattheatre skal have været en Lovbestemmelse for at ikke nogen Spillende ved Kr. „dram. Selskab" maatte overvære de Forestillinger, man gav i hin Smaaby, en Bestemmelse, som engang ledede til Afbrydelse af et begyndt Stykke, da en af de Spillende bemærkede — om jeg ikke feiler — netop en af det dr. S.s „Keaver" blandt Tilskuerne.

være „en høiere Dannelsesanstalt". Man kan blot anføre de Overskrifter, det danske Nationaltheater og det dram. Selskabs Theater her i Byen havde, og man ser strax den store Forskjel, der er mellem et Privattheaters og et offentlig Theaters Betydning, især naar det sidste er nationalt. „For Vid og Smag", skrev man paa Privattheatret, hvor ifølge Tingenes Orden kun denne ene Side af et Theaters Bestemmelse kom til sin Ret; „ei blot til Lyst" — se denne det kjøbenhavnske Theaters Devise udtrykker begge Sider, baade den kunstneriske og den moralske Bestemmelse, et Theater har at opfylde, om det vil svare til sit Begreb. *) At Privattheatrene i de større Byer undertiden spille offentlig, forandrer naturligvis ikke deres Stilling.

Stifteren af det i Aaret 1799 oprettede „dramatiske Selskab" i Kristiania var Digteren Enevold de Falsen.

Falsen var født 1755 i Kjøbenhavn, blev i en Alder af 10 Aar Student og døde 1808 som Justitiarius i Overhofretten i Kristiania.

Foruden adskillige Opsatser om et norsk Universitet o. s. v. samt flere Digte især krigerske har han leveret mange dramatiske Arbeider, hvoraf Lystspillene udmærke sig ved Friskhed og Lune, medens hans alvorlige Stykker („Adelson og Salvini", „Ida" (to Oplag 1817) o. a. fl.) ere i den Tids almindelige Grædetone, om end Falsens fortræffelige Sprog

*) Man læse Schillers Opsats: „Das Theater als moralischer Anstalt" og man vil se, hvor stærkt han accentuerer den Side af Sagen. Men først maa det

giver dem noget Værd. Af hans Lystspil ere især „Kunstdommeren" og „de snurrige Fættere" værd Nutidens Bifald, men hvad der har gjort F.s Navn bekjendt er hans Syngestykke „Dragedukken", hvortil Kapelmester Kunzen satte Musik, og hvis Opførelse skaffede Forf. Hæder baade i Kjøbenhavn og her. En af dette Stykkes Viser („Druen vexer paa vor Klode") er endnu i Folkemunde, og Stykkets fortræffelige Musiknummere hører endnu vort Publikum i adskillige nyere Vaudeviller. (F.s Skrifter ere udgivne her i Byen i to Bind af L. Stoud Platou.)

F., der allerede i 1799 var fremtraadt som dramatisk Forf. med en Bearbeidelse af Syngestykket „Naturens Røst" af Armand, var naturligvis fortræffelig skikket til at faa et Privattheater istand, og om ham samlede sig nu Byens beau monde, saa „det dram. Selskab" inden kort Tid var paa fast Fod, begyndte at give temmelig hyppige Forestillinger og snart endog gav Falsens ovennævnte Syngestykke „Dragedukken", og det, som Sagnet lyder, med fortræffeligt Ensemble. Alt, hvad Kristiania frembød af Begavet og Dannet, optraadte nu i den følgende Tid paa denne Scene, og vi ved, at Holbergs og Ohlenschlägers Mesterværker, de Heibergske Vaudeviller, Bjerregaards „Fjeldeventyr", de store engelske Stykker, som nu henrykke os („Bagtalelsens Skole", „Medbeilerne", „Veien til Ødelæggelse",

gaa ind i det store Publikums Bevidsthed, at Theatret er en moralsk Anstalt og „ei blot til Lyst"; „Publikum maa paa en vis Maade dannes for Theatret, før dette kan danne Publikum."

„Feiltagelserne" o. s. v.) — et Repertoire som snart afløste det kotzebuesk-bruunske — blev der givet saadan som maaske aldrig siden her i Byen. Theatret fortsatte uafbrudt sin Virksomhed og nok mest glimrende i Aarene c. 1820, indtil Vinteren 1835, da de efter det Strømbergske Theaters Brand husvilde offentlige Skuespillere fik Tilladelse til i 2 Vintre at give Forestillinger i Selskabets Lokale. Oprettelsen af det nuværende offentlige Theater i 1837 maatte imidlertid lede til, at Selskabets dramatiske Virksomhed blev svagere og svagere, thi en god offentlig Skueplads gjør vel et Privattheaters Tilværelse unødvendig, ja vel endog skadelig; hvad naturligvis en begyndende Anstalt som det Strømbergske Theater ikke strax kunde, bevirkede inden føie Tid det bedre organiserede og med Talenter udrustede „Kristiania Theater" — „det dram. Selskab" tabte sin Berettigelse som saadant, og efter 1840 har det kun havt Navnet tilbage og vedligeholdes endnu som blot Klub- og Balselskab, og ene ved et Par Studenterforestillinger har den ældre Generation faaet Anledning til at besøge det lille Theater, som vel for de Fleste af dem gjemmer saamangt et Minde, og de Yngre Leilighed til at betræde de Brædder, hvor flere af Landets første Mænd have vist sig i Besiddelse af et udviklet Kunstnertalent, som maaske faa af de dog overordentlig dygtige danske Kunstnere, vi nu daglig se. Snart synker maaske Theatret med sin Stifters Brystbillede i Gruus, men Traditionen derom vil dog leve, og man vil, naar det fromme Ønske om et virkeligt Nationaltheater

her i Byen engang finder sin Opfyldelse, dog huske, at „det dramatiske Selskab" var Kristianias første dramatiske Kunstanstalt.

Hvad nu det dramatiske Selskabs Betydning som norsk, som national angaar, da er den liden eller ingen. Vel gav mange af de der optrædende Norske Beviis for, at ogsaa Norskfødte kunde være i Besiddelse af dramatisk Talent, Noget man vel ofte — som ovenfor sagt — drog i Tvivl trods Rosings Fremtræden, men det Hele gik der efter danske Traditioner, hvad der ogsaa faldt saa naturligt, da Saamange vare fødte, Saamange opdragne og Saamange havde faaet sin Uddannelse i Kjøbenhavn, og de Norske, som optraadte der og vandt Bifald, vare enten saa talentfulde Privatskuespillere, at Begavelsen dækkede, hvad man ellers vilde dadlet som Sprogets „Kantethed og Haardhed", eller det var Folk, der fødte paa Vestlandet ved Opholdet i Kjøbenhavn havde faaet dansk Accent, dansk Tilsnit. Allerede dengang var Oplandet og hele Norge nordenfor Dovre anseet for det Galilea, hvorfra intet Godt kan komme, naar det gjælder Skuespilkunst, og vist er det ogsaa, at medens vi dog nu have flere Beviser at irettelægge, forat der ogsaa kan existere norske Skuespillere og det ret respektable Skuespillere, skylder hine Dele af Landet os endnu at sende Individer til vore Theatre, som kunne afvadske Beskyldningen for deres Sprogs Uskikketbed for Scenen; jeg tror dog, det vil give sig med Tiden, og at vi ogsaa faa østlandske Skuespillere, om end Bergenserne altid ville trække det længste Straa, hvortil

Grunden vistnok er at søge dybere end i det østlandske Sprogs „Bredhed, Haardhed o. s. v.," hvad det dog ligger udenfor min Plan her at udvikle nøiere. Kun vil jeg antyde, at den store Forskjel, der er mellem Østlandets og Vestlandets Middelstand, hvortil jo Skuespillerne hidtil næsten udelukkende have hørt, uden Tvivl spiller en stor Rolle i denne Sag. Jeg ved ikke at slutte dette første Afsnit af „Theaterhistorien" bedre end med at meddele Lidt om hiin oftenævnte norske Skuespiller ved Kjøbenhavns Theater, den eneste Nordmand, der hidtil har erhvervet sig noget egentligt Navn som Skuespiller og det ved det danske Theater.

Michael Rosing var født 1756 ved Røraas. Oehlenschläger siger i sine „Erindringer" om ham, at hans Stemmes Klangfuldhed og hans rigtignok for det bløde danske Øre ofte skurrende Haardhed (navnlig paa Bogstavet „R"'s Gebet) og dertil det Malm, der saaat sige fandtes i hans Organ og hele Fremtræden, den klippefaste Ro, der var udbredt over hele Kunstnerens Person — Alt dette bar Præget af den Natur, der havde fostret ham og paatrykket ham, medens han endnu var ung og blød som Vox, et næsten jernhaardt Stempel. Intet Under da, at Rosing saaledes udrustet maatte blive en klassisk Skuespiller i Helteroller, og vi ved ogsaa, at Oehlenschlägers „Hakon Jarl" er skreven for ham. Rosing var alle sine i Kjøbenhavn værende Landsmænds Pryd og Stolthed; naar R. spillede vare de Norske i Kjøbenhavn formelig i Vinden, ja næsten feterede, og han var ogsaa alle Norskes Ven i Kjøbenhavn:

mangen ung Mand tog R. sig af, og naar det gjaldt at være den dømmende Kunstner ligeoverfor et ungt Menneske, der vilde hellige sig Kunsten, var han stedse oprigtig. Flere af vore fortræffeligste Privatskuespillere have af R. faaet det første Begreb om „at spille Komedie“ og det var vel ofte ene Skuespillerens endnu daarligere Udsigter end nutildags som afholdt Mangen fra at følge sin Lyst og maaske sit Kald. En ulykkelig Lamhed betog Rosing i hans sidste Aar; endnu efter 1808 havde hanen Benefice og fremsagde da et noksom bekjendt herligt Digt af Øhlenschläger siddende i en Rullestol. Han døde 1818, og hans alderstegne Hustru, selv en god Skuespillerinde, fulgte ham først 1852. R.s hele efterladte Familie skal have dramatisk Talent; som bekjendt er saavel Kjøbenhavnernes Yndling Michael Wiehe som den ved Kristiania Theater ansatte fortrinlige Skuespiller af samme Navn Dattersønner af Rosing..

II.

1827—1837.

— „Saa vored' vi paa Norges Klippegrund,
Naturens Børn lig Markens Blomster vilde,
ei varmed Kunstens Sol vor Morgenstund
med fine Straaler liflige og milde.
Dog held os, her vi fandt en skaansom Kreds,
der skattede vor Villie til det Gode,
der med vor svage Stræben var tilfreds,
om vore Kræfter end tilbagestode.
„Epilog" af Bierregaard.

„Hvormange ere ikke de Trin, en begyndende Skueplads har at arbeide sig opad, inden den naar Fuldkommenhed" siger Lessing ved Aabningen af Theatret i Hamburg i 1767, og saa tilføier han af den da fremsagte „Prolog":

— „bedenkt, dass unter uns die Kunst nur kaum
beginnt,
in welcher tausend Qvins*) für einen Garrick
sind." —

*) „En engelsk Skuespiller, som ligeoverfor Garrick passende repræsenterede Middelmaadigheden."
Lessing.

Disse Ord burde daglig været prædiket for Kristiania Publikum, thi uagtet den Theaterperiode, vi nu skulle meddele Lidt om, indeholder megen Jammerlighed, som altid følger med et Theater i dets spædeste Barndom, se vi dog fra Kanter, hvor vi mindst kunde vente det, hvad der altsaa gjør det troligere, Udsagn, som tydelig viser, at det Strømbergske Theater med Publikums baade aandelige og pekuniære Hjælp (og vel mest det første), med en Smule udholdende Overbærelse kunde blevet Spiren til et Nationaltheater, og det uagtet Opretteren var svensk og langtfra i Besiddelse af alle de Kvaliteter, man kunde ønske hos en Skuespildirektør og Instruktør, naar blot Publikum og især de Fremragende i Publikum havde grebet kraftig ind fra Begyndelsen af og ei ladet Strømberg faa Tømmerne alene: da man endelig greb Sagen an, var det forsent, Theatret var blevet dansk.

Johan Peter Strømberg havde tidligere været Skuspiller, Dandsemester og Tobaksfabrikant, ja saagar skrevet et Stykke, som han senere skal have oversat „i al Hast" paa Norsk og regalerede Publikum med under Navn af „Fredsfesten." Den 21de April 1810 erholdt han Privilegium til at opføre et Theater i Kristiania og dertil „inddrage sædelige Mennesker af de Indfødte samt med disse give Pantomimer, Operets og saadanne Skuespil i Landets Sprog, der forene Moralitet med Smag og Interesse." Først i 1826 begyndte imidlertid Strømberg at realisere sin Ide efter ved Kgl. Resol. af 22de November 1825 at være meddelt et med det fore-

gaaende overensstemmende Privilegium, og nu opførte han da efter meget energisk at have overvundet mange Vanskeligheder det saakaldte „afbrændte Theater“ her i Byen, der stod, hvor Malteby nu residerer, og hvorefter „Theatergaden“ har sit Navn. Strømberg havde faaet Folk til at tegne Aktier, mod at han ved Siden af Theatret skulde oprette en Theaterskole, hvad der jo havde været ganske i sin Orden; det blev imidlertid Intet af, vor Stads gode Indbyggere drev ikke paa Sagen, og Strømberg begyndte strax at give offentlige Forestillinger med lutter Rudimentarier og kun med et Par meget lovende Pigebørn som Dandse- og Skuespilelever. Vi ville gjengive Beretningen om Theatrets Aabning efter hin forhen omtalte „komisk-tragiske Fredagstidende,“ da den forekommer os at give et om end harcellerende, saa dog meget betegnende Billede af Theatrets hele Forhold:

„Den 30te Januar 1827 Klokken 1/4 over 7, paa Plakaten stod rigtignok 7; men det var jo dengang i sin Barndom, og Publikum var billigt i sine Fordringer, rullede Teppet op i den store og ikke lidet luftige, men dog komfortable Sal, og frem traadte Grundlæggeren i den Tids Mode, sort Kjole, Knæbuxer og Silkestrømper, Chapeaubas under Armen, omgivet af sine Mænd og Kvinder og sine cirka 20 Børn, der dog ikke vare hans egne, og i et, som Følge af flere Aars Ophold i Landet, nogenlunde forstaaeligt Sprog, ytrede han, efterat have ladet Ord falde om at Mennesket er svagt, med klar Røst: „For første Gang vover jeg at frem-

stille mig for et høit og oplyst Publikum, hvis Dom jeg venter at finde mild. Maatte denne i Dag", ytrede han videre, „udsprungne Blomst, hvis svage Stengel har været truet af Storme, opleve den Dag, at den blev til Pryd for et Land og en By, jeg elsker". — Efterat have fortalt, at Theatrets Subjekter alle vare af den kultiverede Klasse, og alle vare Landets Bein, Thalia og Melpomene hengivne, hos hvem de, trods alle Fordomme havde taget Tjeneste, sluttede han saalunde: „Om vi nogensinde kunde formaa, i dette til Glæde og Munterhed opførte Tempel, ved anstændig Moro at bortfjerne en eller anden kjedsommelig Aften, at vække Kjærlighed for Dyden og Afsky for Lasten, og om vi bleve istand til ved en naturtro og sand Skildring af Lidenskabernes ulykkalige Ofre, at tilbageføre forvildede Hjerter paa Dydens Vei, — saa have vi naaet det Maal, vi stræbe efter, den Løn, vi ville vinde, nemlig Alles Agtelse."

Saalunde lød Ordene, der naturligvis optoges med en kolossal Jubel, skingrende Fanfarer langthennaaende Hurraer og klaskende Haandklap." Derpaa opførtes Kozebues „Hustruen."

Ved dette nyoprettede Theater var da Strømberg et fuldkomment Factotum: han fungerede som Instruktør, Direktør, Regissør, Bygmester, Maskinist, Balletmester, ja tilslutning endog som Theaterfyrverker — en Post, han naturligvis kunde have sparet sig for. Hvad S.s Dygtighed som Instruktør angaar, var nok den temmelig problematisk; hans praktiske Udøvelse af Skuspillerkunsten skrev sig fra det

siden Gustav den 3dies Tid med franske Noder udstyrede Theater i Stockholm, og S. vilde nu indføre den franske Stivhed i Bevægelser osv., saa der snart sporedes en keitet Instruktion, som navnlig paa de Ældre af de begyndende Skuespillere udøvede skadelig Virkning, og affekteret Stivhed, latterlige Fægterpositioner paa det Alvorliges Gebet og krumme Knæer, den uendelige Skritten op og ned, naar man skulde være komisk, blev snart fremtrædende Feil hos Strømbergs Elever. Som Udlænding var S. forlidet kyndig i Sproget til at han kunde udrense de urene Elementer i Elevernes Sprog og Udtale, hvoraf da Følgen blev, at ligesaavelsom Betoningen gjerne kom til at falde paa første Stavelse efter vore mindre Dannedes Skik („**Baronen**"), fik Publikum høre en Udtale fra Scenen, som bragte dets dannede Del til at klage over „Agerhusisk Pøbelsprog"*) og vistnok med temmelig megen Ret. At et vist Parti da som ellers overdrev Ramaskriget, medens et andet stadig tudede i Bifaldsbasunen — derom noget Mere nedenfor. — Var Instruktionen maadelig, saa var der dog Flere af de Spillende, som virkelig havde et Talent i Eie, og det et ikke saa lidet endda, hvad der da gjorde Forestillingerne ret interessante deroppe, ja mangen Gang gav upartiske Kyndige godt Haab. Dertil kom nu ogsaa, at det kritiske Blad „Kristianias Aftenblad", hvoraf en Aargang udkom redigeret af Forskjellige, (hvoriblandt Bierregaard, der i særdeles Grad interesserede sig for Theatret), stadig kontrollerede Theatret og leverede „de interessanteste og grundigste Theaterkritiker, man ikke alene havde seet hertillands,

*) f. Ex. „Mysene" ɔ: Musene.

(hvor ogsaa det dengang halvæstetiske „Morgenblad" opvartede med Sligt meget ofte), men som endog i Kjøbenhavn vilde blive taget Hensyn til, og heri var der intet Under, thi Forfatterne af Samme vare Folk, der hverken mangle de æstetiske Forkundskaber eller Kjærlighed til Kunsten og dertil have de fleste Anmeldelser den herlige Egenskab at raljere morsomt uden at saare og saaledes virke de baade ved Spot og Alvor til at luge det værste Ukrud væk. *)"

Theatret kunde dog ikke sutinere med „Indfødte", og den 15de Novbr. 1827 fik Strømberg kgl. Tilladelse til ogsaa at engagere nogle danske Skuespillere og Skuespillerinder, og S. var heldig nok til at faa 2 flinke Subjekter, der hævede Theatret særdeles, men med norsk Theater, national Kunstanstalt osv. var det nu forbi. Det var Skuespiller Bøcher og Jfr. Hansen (senere hans Kone og derpaa vort Publikum bekjendt som Mad. Berg), som nu kom herop, og hvad Theatret som vordende Nationaltheater tabte ved dansk Tilsætning, vandt det i kunstnerisk Henseende. De to Fremmedes Indflydelse blev snart kjendelig, „Aftenbladet" sporede altid Bøchers Virkning paa det mandlige og Jfr. Hansens paa det kvindelige Personale, og man havde, da man saa den gode Indvirkning paa det egentlige Spil, Samspillet med disse to havde, det skjønne Haab, „at den norske Dialekts

*) En rigtignok hvas men velskreven Kritik over Holbeins „Fridolin" og Udførelsen af samme vakte dog adskillig Røre og foranledigede Fralæggelser osv. Og dog er den særdeles mild i Forhold til de Kritiker, den langt bedre „norske dramatiske Skole" i Begyndelsen maatte taale.

Korrekthed og Kraft skulde forene sig med den danskes rigtige og behagelige Tonefald, og saaledes skaffe os et dannet norsk Theatersprog." „Aftenbladet" stod midt mellem Partierne og den virkelig gode Indflydelse, det kunde havt, hemmedes meget ved al den Nedrakning, der blev det tildel fra begge Yderkanterne. Det Parti, der ansaa Theatret som „en Misbænk for nationalt Ugræs" ærgrede sig, naar Bladet ivrede mod ren dansk Udtale (som „kær") og „de ivrige Nordmænd" kom i Harnisk, naar enkelte Præstationer bleve stærkt dadlede, ja de sidste kom endog med Paastande, som „at naar de stakkels indfødte Mennesker ikke gjorde andet Ondt end at spille Komedie, kunde man gjerne lade dem i Fred," hvad jo rigtignok ikke er Værre, end man ogsaa nu omstunder hører fra enkelte Kanter, naar slet Spil kaldes ved sit rette Navn.

Theatret hinglede sig imidlertid ved fremmed Hjælp gjennem det første Aar, uagtet det fik en styg Knæk ved den ubehagelige Affære den 4de November 1827, da Strømberg vovede at traktere Publikum med det æstetiske Makverk „Fredsfesten", som da fremkaldte retlige Undersøgelser, Redegjørelser, og i det Hele var en særdeles uhyggelig Geschichte. Vi ville kun indskrænke os til at bemærke, hvad Enhver ved, at Publikums Opførsel sikkerlig blev mistydet, og at vel de Flestes Mishagsytringer udsprang af samme Kilde, som den Henrik Wergeland i Forhøret angav: „at Pibningen begyndte, da to skjævbenede Kreaturer indtraadte og i meget slet Norsk fortalte, de vare norske Bønder."

De Akter, Byens Formandskab udgav, maatte vel ogsaa befri Byen for den Kristianias Indvaanere endog i udenlandske Blade gjorte Beskyldning for udvist Foragt mod Foreningen og Broderfolket. — Kige vi lidt ind i Theatrets indre Forhold og betragte dets Udstyr, da var det nok hel elendigt; Maskineriet var just ikke af prima Sort, da Strømbergs Assistent var en ligesaaslet Maskinmester som Skuespiller. Idelig klages der over, at Halvparten af Mennesker stak frem bag Kulisser, Busker og Fjeldstykker, „ja disse extra Tilskuere staa saagar med Hat paa, ikke at tale om, at midt i en frygtelig Skovscene forandres ofte Dekorationen til et fredeligt Kabinet, „siger" Aftenbladet." Det hendte i Sorgespil, at Skuespillerinden maatte til den Replik „kom Børn og sæt Jer ned" — tilføie: „hvis I ikke foretrække at staa" — der var nemlig ingen Stol paa Scenen. Orkestret var, ialtfald saalænge Waldemar Thrane dirigerede det, det Bedste af det Hele.

Strømberg var just ikke Manden for at vælge de bedste Stykker, og her var da nok en Anledning for Publikum til at klage over det „Ruskomsnusk, man ofte blev trakteret med", og selie Kost, anrettet af fremmede Kunstnere havde man liden Anledning til at faa; thi S. havde „Privilegium", og ingen fremmede Kunstnere maatte uden Tilladelse, som sparsomt blev meddelt, give Forestillinger. Musikalske Nydelser vankede der undertiden, men aldeles ikke Skuespilnydelser paa et enkelt Besøg nær, som Mad. Werschal aflagde Sommeren 1828, og det Meste, man da fik, var da enkelte Scener og Deklamation,

og hvad det Sidste angaar, var Publikum ei saa daarlig vandt, da Becher var „en god Deklamator." Som Exempler paa Strømbergs Repertoire kan tjene: „Bedsteforældrene, Edukationsraaden, Hjerneorganerne, Stanislaus og Floresca, Pigen fra Landet, Galeislaven, Myrtil og Chloe (et Hyrdestykke, Sidestykke til „Malesherbes Roser!"), Fugleskydningen" o. s. v., o. s. v. Kozebue var Strømbergs Yndlingsforfatter, og ene „Kong Salomon og Jørgen Hattemager", samt „Fruentimmerhaderen", begge ynkelig udførte af et Miskmask af Strømbergianere og Dilettanter (reisende Musici, Organister) staa som bedre Stykker blandt de vamle Kozebueiader *).

Den fremmede Hjælp, jeg ovenfor omtalte, Strømberg maatte ty til for at fegte sig gjennem et Aars Tid, var foruden flere danske Skuespillere, hvoraf En endog optraadte som Forfatter, idet han i en aldeles meningsløs Brochure vilde bevise, han var en god Skuespiller (hvad Aftenbladet tildels benægtede), først og fremst den Fourreauxske Beridertrup, med hvem S. associerede sig, samt ogsaa det af ham selv opfundne „Theaterfyrværkeri." Friskvæk regaleredes da Publikum med et Mixtumcompositum af slette Komedier, franske Pantomimer, Hestekomedier og romerske Lys. „Gadekomedierne" beskyldes for at have givet vort Publikum en Lyst til Beri=

*) Som et Exempel paa Strømbergs ravgale Plakater kan leilighedsvis anføres følgende: „Med Hs. Maj. Kongens Tilladelse opføres med stort Personale" (ɔ: 5 a 6 i et Optog) og i Kostümer (!): „Kynast" af Thile, og foran dette(!): Manden af Ord, oversat af Rabeck."

derforestillinger, som især viste sig saa stærk, da Gauthiers Beridertrup var her. (Et udenlandsk Blad fortalte endog engang, at „Den Stumme i Portici" var det Trækplaster, man anvendte paa Kristiania Publikum mod de Gauthierske Tillokkelser.)

Disciplinen blandt Skuespillerne synes snart at være bleven særdeles slap, Publikum klagede over at maatte se Skuespillerne, efterat de havde spilt i rystende Scener, komme Øieblikket efter lige ud blandt Tilskuerne, ja den i Ildovnen kastede Slotsfoged i „Fridolin" sad strax efter i Parkettet. Naturligvis kunde det ikke give Stromberg den fornødne Respekt ligeoverfor sine „Elever", at de sjelden fik sit Tilgodehavende ordentlig betalt, og kun som Vederlag engang imellem fik en „Benefice", hvad der i S.s Theatersprog vilde sige Saameget, som at Indtægten anvendtes til at betale Lidt af, hvad St. var dem skyldig.

I Juni 1828 var det forbi med S.s Regimente, idet de bedste Skuespillere sagde op, og Pengemangel nødte nu Strømberg til at standse. Om Sommeren forsøgte det Olsenske Skuespillerselskab, en ganske respektabel Trup, hvortil flere af vore nuværende danske Skuespillere i sin Tid har hørt, at underholde Publikum, men ved den første Forestilling „Hagbarth og Signe" (hvori den ved vort Theater pensionerede Skuespiller Staal spilte „Hamund") var Direktør Olsen uforskammet mod Publikum, som peb af „Dronning Bera", og han maatte da snart forlade Byen af Mangel paa Tilskuere.

Gjæld bragte snart Strømberg til at opgive

Theatret, som kom i ulige bedre Hænder, idet Skuespiller J. L. Bøcher overtog samme og 1828 fik et Strømbergs ligt Privilegium, som tillod ham at opføre Skuespil, uden at være indskrænket til at vælge Skuespillere af nogen bestemt Nation.

Da Theatret efter Strømbergs Bortgang skulde omorganiseres, begyndte Publikum at tænke paa den gamle priselige Ide om en norsk Theaterskole, og vi se fra flere Kanter ytret den Mening, „at der burde indrettes en ordentlig Skole for unge vordende Kunstnere, hvor der gives dem Anledning til at erholde den for dens Kald nødvendige Dannelse, saaat vi med Tiden kunde haabe at se en virkelig national Skueplads uden at behøve at søge Subjekter dertil fra Udlandet." For det norske Sprog maatte der da sørges i en saadan Anstalt, „den norske Udtale maa ikke opofres, men Alt i den skal afslibes, hvad blot er Provincialismer eller høres blandt de lavere Folkeklasser. Til Skolen maatte der skaffes en duelig Instruktør, som tillige burde være en Indfødt."

Ogsaa Strømberg satte sig i Aktivitet for nu at faa sin tidligere projekterede „Theaterskole" istand, Aktier bleve tegnede, og Instruktionen var alt begyndt, da den afbrødes ved Strømbergs Død.

Men alle Forslag og Bestræbelser fra Publikums Side kom nu for silde; thi Bøcher lod ikke sit Privilegium ubenyttet, men rekrutterede Anstalten fortvæk med Danske — dygtige og udygtige om hverandre. Han fik dog ikke styre og raade, som han selv vilde, da 5 Meddirektører „til Theatrets

Kreditorers Sikkerhed" stilledes ham ved Siden, Noget, som naturligvis for længe siden burde være skeet, og som vist kunde have ladet sig gjøre, om mange Talentfulde havde vist Strømbergs Theater den Interesse, som Bierregaard f. Ex. viste det.

Under Bøchers Auspicier holdtes nu Theatret sammen i hele 3 Aar, trods der maatte betales en saa ublu Afgift som 23 Daler for hver Spilleaften, men Vaaren 1831 blev Theatret formelig solgt til Skuespiller C. A. Saaby, der udstyret med et nyt Skuespilprivilegium, aabnede et nyt Theaterkursus. Efter ½ Aars Forløb maatte han imidlertid ty til ny Forholdsregler, da trods adskillig Understøttelse fra Publikums Side Gjælden ved Saabys omkalfatrende Forbedringsplaner var steget til over 13000 Spd. Han fik nu en Direktion over sig, maatte forpligte sig til ei uden sammes Medhold at foretage Udtællinger, og fra nu af blev Theatereierens private Pengeaffærer adskilte fra Theatrets. Desuden skulde Saaby, naar Direktionen fandt det forgodt, være pligtig til at sælge Theatret til Kristiania By, som saaledes var sikker paa ikke for Fremtiden snart at se sit Theater lukket, snart aabnet. For denne Gang kom da Saaby ud af Forviklingerne, og de Indtægter, Theatret havde, i 18³¹/₃₂ omtrent 10,000 Daler, i 18³²/₃₃, da Dr. Ryge aflagde et Besøg heroppe, 14.000 Daler, viste, at Kristiania godt kunde bære et Theater. Men saa kom den ulykkelige Koleratid i 1833, Saaby reiste „uden at have sørget for Noget," og Direktørerne gjorde under de sørgelige Forhold for Skuespillernes Skyld, hvad der kunde

gjøres, men hvorfra skulde i en saadan Tid Midlerne tages? Stormen gik dog ogsaa denne Gang over, intet dueligt Subjekt bortfjernede sig, og Theatret gik under de to derpaa følgende Theateraar 18³³/₃₄ og 18³⁴/₃₅ betydelig fremad, hvad der vistnok skyldes Lederne (Bierregaard, Colban, Foss, U. W. Møller og P. Møinichen), som rigtignok ikke havde Andet til Gjengjæld, end hvad sædvanlig vederfares Theaterdirektører: Miskjendelse og Utak. De gjorde vist, hvad de kunde, og Skylden, for at Theatret blev unationalt, hviler ikke paa dem, men snarere paa Publikums tidligere Forhold og Lunkenhed; nu da imidlertid flere dygtige danske Artister vare komne herop, kunde Publikum ei længer finde sig i de begyndende Norskes Spil — de Danske vandt mere og mere Terræn, og var som ovenfor sagt aldeles Herrer, efterat Bøcher havde overtaget Theatret.

Men den 5te November 1835 indtraf en Begivenhed, fra hvilken der indtræder en ny og virkelig kunstnerisk Æra for Kristiania Theaterforholde, om det end som en Følge af Begivenheden varede en Tid, inden Forholdene kunde ordnes, et Interim, som dog blev meget godt benyttet. Theatret brændte af. Uden at indlade os paa alle de Fortællinger, man har hørt om Ildens Opkomst osv., indtage vi en af Kristianiabladenes Beretning derom:

„Kristiania, den 6te November. Igaaraftes afbrændte det offentlige Theater her i Byen. Kl. henved 9, under Opførelsen af „Indtoget" *) opkom

*) Som et pudsigt Træf fortæller man, at der netop

Ild i Garderoben, hvor Statisterne havde klædt sig, og da Ilden bemærkedes, var allerede Værelset i Lue. Aktørerne flygtede fra Scenen, og Tilskuerne strømmede ud af Huset, endnu førend der gjordes Brandallarm. Der var kun noget over 100 Tilskuere tilstede, saa at Trængselen for at komme ud ikke var meget stor; og det vides ikke, at Nogen kom til Skade. Paa de yderste Mure nær afbrændte hele Bygningen ligesom alt Inventarium, hvoraf Musikalierne især vare kostbare. Da der i Huset fandtes saa mange brændbare Materialier, saa maatte Ilden naturligviis blive meget heftig; Ildkolonnen hævede sig ogsaa saa høit, at hele Byen oplystes derved, og da Brandskudene kaldte Folk ud, troede Enhver at Ilden var i Nabolaget. Nærmest ved den afbrændte Theaterbygning ligger det til Fødselsstiftelse midlertidig leiede Lokale, hvor der igaar vare mange Barselkvinder, som med deres Spæde maatte flyttes til Rigshospitalet, der ikke ligger langt derfra, og hvorhen de ogsaa kom uden Skade. Alle Theatret tilstødende Bygninger bleve reddede, hvorimod Møbler og Indbo for en stor Del blev ødelagt ved den sædvanlige uordentlige og skyndsomme Udflytning. Mange Familier lede saaledes et betydeligt Tab. Theaterbygningen selv var slet opført og maadelig i mange Henseender; den var derhos assureret for 5620 Spd. Derimod var Inventariet ikke assureret."

For ikke at sætte Skuespillerne ud af sin Levevei overlod „det dramatiske Selskab" dem sit Lokale,

under Opførelsen af samme Stykke nær var opkommet farlig Ild i vort nuværende danske Theater.

og her gav da Mange af vort nuværende danske Theaterpersonale Forestillinger i de to Theateraar $18^{35}/_{36}$ og $18^{36}/_{37}$. Det strømbergske Theater havde, da det brændte af, over 12,000 Dalers Gjæld, men Assurancesummen, Tomten og de reddede Effekter dækkede omtrent $^{2}/_{3}$ Dele deraf. Kristiania maatte imidlertid have et Theater, og allerede midt i December Maaned vedtog de 30—40 Kreditorer, den gamle Anstalt havde, at naar man kunde faa et nyt Theater istand ved Aktietegning, vilde de dels likvidere sit Tilgodehavende mod at faa Aktier deri, dels tage flere til, og af de to Planer, man havde, at betragte det nye Theater som en Fortsættelse af det gamle, eller at oprette et nyt af det gamle og dets Sager uvedkommende, bragtes den første i Udførelse, og „Kristiania Theater", som kalkuleredes til omtrent at ville koste 26,000 Daler med Inventarium o. s. v., kom da snart istand ved Indvaanernes Opofrelser.

Skuespillerne havde det imidlertid meget godt i „Dramatiken", gav gode Forestillinger for godt Hus og for egen Regning, indtil de flyttede ind i sin nuværende Bolig, som indviedes med en Prolog og det prisbelønnede Drama („Kong Sverres Ungdom"), begge Dele af A. Munch.

Det staar nu kun tilbage at kaste et Blik paa de norske Skuespillere i det strømbergske Theater og paa de Danske, der fordrev dem, samt at meddele Lidt angaaende den kortvarige offentlig fremtrædende Opposition mod et dansk Theater, som viste sig efter Theatrets Brand, for saa at slutte vor Theaterhistorie.

Hvad der altid har vist sig ved et begyndende Theater (ogsaa ved den i 1851 grundede Theaterskole), viste sig ogsaa ved Strømbergs Theater: at de dygtigste Skuespillere fandtes blandt det kvindelige Personale, som af Grunde, der, naar man tager Hensyn til Standen, hvoraf et begyndende Skuespillerselskab gjerne dannes, er indlysende nok, i det Hele altid var det mandlige Personale overlegen ikke alene i Dannelse men ogsaa i Talent. Der fandtes en 3 à 4 Damer, som utvivlsomt kunde have bragt det til Noget, medens neppe mere end 2 af Herrerne tegnede videre rart. Naar nu til disse 3 à 4 virkelig haabefulde Elever kommer en 5—6 Stykker, som ialtfald fuldtvel synes at kunne have maalt sig med Kristiania norske Theaters Middelmaadige, og Flere, som vist ikke vare slettere end de Daarligere, vi have seet paa Kristiania Theater eller oppe i det norske Theater, synes det virkelig forunderligt, at de med en Gang alle som En saa sporløst forsvinde og ikke engang lader sig gjenfinde som „Direktører" for reisende Trupper, disse dramatiske Udgangsøg, hvis Antal Cronborgs Theaterskoles afskedigede Personale for en Tid forøgede. Man har dog sagt, at Lamperadens Trylleskjær altid lokker tilbage. Men nei — det St. Th.s flinke gamle Fader, dets lavkomiske, med Talent udrustede men meget raa Subjekt, dets fortræffelig gammel Kone spillende Skuespiller*), dets gammel = komiske og talentfulde Skuespillerinde,

*) Som mærkværdig nok spilte alt Andet end gamle Kjærringroller under al Kritik slet, saa at Aftenbl. raader ham 'ene at opofre sig for komiske Dame=Partier.'

dets flinke dandsende og spillende Smaapiger (der meget tilfredsstillende sang „Savojarderne") — Theatrets Koryfæer, Middelmaadigheden og Jammerligheden forsvinde alle fra Scenen, og saavidt vides har intet af deres Navne senere tilhørt Offentligheden.

Men det var ogsaa flinke danske Skuespillere, hine „Naturens Børn" langt overlegne, som gav Publikum Smag paa det oftest bedre Fremmede: det var Bøcher og Kone, Sangeren Berg, en Elev af Prof. Siboni som endog vandt Bifald i Wien og Venedig, det var da foruden P. Nielsen, Spindler, Cronborg og Smidth (de to Sidste bleve engagerede under Opholdet i Dramatiken) o. fl. a.: C. Jørgensen, der sammen med Balling og Wienecke kom herop i 1831, og Mad. Schrumpf.

Da et nyt Theater skulde bygges, satte ialtfald et enkelt Parti sig i Aktivitet for at faa noget Norsk og navnlig en norsk Theaterskole frem, i hvilken Anledning der i Pressen førtes en Skriftfeide, der finder sit Tilsvarende i Nutiden i den store „Sprogstrid" i 1853, men dels varede den ikke saalænge, dels førtes den langtfra med Sprogstridens sindige og videnskabelige Grundighed fra nogen af Siderne, og endelig blev den ganske uden Resultat, hvad alle de Tanker, der ere udvexlede i „Sprogsagen" umulig kan blive, især da Sprogsagen jo væsentlig var en Følge af et grundlagt nationalt Theater; hin Skriftfeide fra 1835 derimod dreiede sig om et saadants Oprettelse.

Striden har adskillig Interesse og blev ogsaa

overført paa andre Gebeter end Theatersagen (man foreslog saaledes den latinske Examination ved juridisk Examen skulde afskaffes til Modersmaalets Bedste), og vi skulle først gjengive det Stykke, der egentlig fremkaldte Rækken af Opsatser, hvoraf flere, ihvorvel ikke synderlig sprøglig=grundige, dog ere meget velskrevne. Nedenstaaende Signal til Kampen kan vist have sin Interesse at meddele:

En Aster til Theaterdirektionen.

„Hvorledes har det sig egentlig med det smukke Løfte om en Theaterskole, der skulde opdrage Norske for Scenen, og saaledes lidt efter lidt forvandle det Nationaliteten fiendtlige og modbydelige Institut, som det offentlige Theater i Norges Hovedstad hidtil har været, til et nationalt. Dette Løfte existerede. Man kjender dets Oprindelse, men ikke til, hvad der er gjort, eller om der er gjort Noget, for at det skulde blive noget Andet end blot Løfte. Indsf. ved heller ikke, om det er annonceret Publikum; men Ideen blev bekjendt, optagen af det levende Behag som et Løfte, og privat fragik Vedkommende heller ikke, at det var saaledes at forstaa. Man troede ogsaa i enkelte Direkterers Navne*) at have Borgen for, at et Ønske, som kun for Nationens fordærvede Del kan være fremmed, vilde med Kraft vorde realiseret. Dette, troede man, maatte disse Normænd overtage, da Svensken Stromberg har Æren for Ideen.

Nei! nei! Nu se vi, den omtales ikke engang i Direktionens Fremstilling**) af sin og Theatrets Histo=

*) Se Pag. 26, 6te L. f. o.
**) De Pag. 26 nævnte Direkterer leverede efter Branden en slig i „Morgenbladet“.

rie, og Elementets tilfældige Seier over et af Aagene paa den norske Nationalitet skal ikke benyttes til Andet end til at paalægge den det samme tungere og evigtvarende.

Tør vi ikke vedgaa, at vi have tænkt noget Skjønt, naar vi ikke have udført det? Hvis saa, da er det bedst, paa Askeetomten at sværge, at Gnisten aldrig laa i en Normands Hjerte til en Ild, der fra indenaf skulde have kunnet renset Theatret og bortsvedet det Fremmede deraf, længefør Kaarthuset nu faldt ned for disse taalmodige Børn, som atter ville reise det, som det var.

Hvad er det for et Folk, som raaber paa Nationalfarven i Flag og Kokarde, paa Repræsentationen og Nationalærens og Nationalvaabenets Ukrænkelighed? Vil det ikke længer vedkjende sig, at Tanken om et Nationaltheater engang bevægede dets Sjæle? at det besluttede kun at taale et fremmed, til det havde udviklet sit eget, og at elske kun dette?

Men Hvo skulde udvikle det? Hvo lovede at gjøre dette selv bag de Fremmedes Kulisser? — Den eneste sande Nytte, disse kunde bringe os, dersom ikke ogsaa det er en Nytte, under nærværende Omstændigheder, at Normændene glemme, hvad de ere.

Den Kunst have vi lært paa det offentlige danske Theater i Norges Hovedstad. Men ogsaa hint Løfte har lært os det; thi, i Tillid dertil, undlod mangen En, der taalte at svømme mod Strømmen, at styrte sig idelig deri, forat redde, hvad reddes kunde af Vraget, og mangen Vaagende lagde sig saa trygt til Ro, at ikke engang Branden har vakt ham.

Men da Luerne sloge høiest over Theatret, da

saa jeg i Røgen noget Smukt, noget Blegt, Luftigt, men Smukt —

„paa klangfuld Vinge baaren
en himmelfødt Idee"

— ja netop hin smukke, men saa troløst behandlede Idee, som fødtes i Snak, vuggede sig en Tid paa nogle letsindige Hjerter, og maatte dø i Røg. Hvor den var smuk! Paa Gestaltens Vinger af et ubeskriveligt fint Stof saa jeg en Tegning, som malt af Duggens matte Løsning, af en kolonnaderet Pragtbygningsfront. Var det Nationaltheatret? Skulde det seet saaledes ud? Inden jeg fik Tid til at tænke herover, var Gestalten forsvunden — jeg ved ikke hvorhen, men jeg tror til gamle Strømbergs Grav. Idetmindste drev en Ahnelse herom mig til at søge denne ved Daggry. Og der maatte være Noget foregaaet; thi de ellers saa melankolske og nedbøiede Astre derpaa havde allesammen reist sig, saa kjækt om sig med de store dumme blaa Øine, og syntes at spørge: „hvad behager? Lad herlige Ideer ty til de Døde, naar Menneskene ikke ville bruge dem! Har du et Løfte, min Ven, saa put det ned i denne Muld. Her kan der ligesaavel gro Mose derover. Forresten saa tag kun din Hat af for os; thi der er mere Kraft i vore svampede Stengler end i Menneskenes Sjæle, og vore Farver ere trofastere end de Løfter, man vover at gjøre et Folk."

Denne Opsats besvaredes ved følgende „Indsendt", der noksom beviser, at Adskilligt, som man i Kampens Hede i 1852—53, især mundtlig, hørte

fra flere Kanter, ingenlunde er Nyt, men er en gammel Vise, som Mangfoldige, staaende paa samme Punkt, stadig have opvartet med gjennem Tidernes Vexel, medens „Norskhedspartiet" har vundet saa betydelig i aandelig Styrke, har faaet hel andre Bannerførere og ikke i mindste Maade ere hildede i „Ultranorskhedens" ensidige Bornerthed.

„En Indsender har i Morgenbladet ført Anke over, at Intet er foretaget af Direktionen for det nu afbrændte offentlige Theater til Oprettelsen af en Skole, hvor indfødte Subjekter kunde dannes for Scenen, og denne saaledes gaa over til at blive national norsk. Dette er nu den gamle Vise, der saa ofte er gjentaget og paa forskjellig Maade varieret; det er det indtil Væmmelse opripvede tankeløse Skrig paa Norskhed og Nationalitet fra et vist ensidigt Parti, der tror, at Fædrelandskjærligheden fordrer en taabelig Abeforgudelse endog af vore egne Ufuldkommenheder, et Skrig, som man skulde kunnet haabe, at Vedkommende selv omsider vare blevne trætte af, naar de saa, at denne Ultranorskhed ingen Gjenklang fandt hos Almenheden. Men nei! — Ensidigheden hos dette Slags Mennesker lader sig ikke saa let bortfjerne; derpaa se vi her et fornyet Bevis. Men hertil ligger maaske Aarsagen for en stor Del deri, at hint Parti hidtil ikke har mødt nogen ligefrem offentlig Modsigelse, idet Stridsspørgsmaalet af dets Modstandere er bleven behandlet paa en undvigende Maade, der næsten syntes at røbe Frygt for ligefrem at rykke ud med Sproget. Det er derfor vel paa Tiden at tage Bladet fra

Munden og uforbeholden erklære hvad man mener. Det er dette, som nærværende Indsender nu gjør, idet han ligefrem erklærer — og han er vis paa heri at have den store Flerhed af oplyste og smagfulde Landsmænd paa sin Side (!?) —, at hin Fornorskelse, som disse Kvasi-Patrioter saa ivrigt ønske at se indført ved Theatret, langtfra at medføre nogen Fordel for samme, meget mere vilde have den skadeligste Indflydelse paa Kunsten og Smagen, og derfor af al Kraft bør modvirkes. Ville vi ikke lade os forblinde af en uægte og latterlig Patriotisme, ville vi upartisk randsage vore egne Følelser, saa er der neppe Nogen blandt os, der jo maa tilstaa, at vore fleste norske Dialekter (!), selv i dannede Menneskers Mund (!), have noget Haardt, Raat, Kantet og for det finere Øre Stødende, der nødvendig maa gjøre dem mindre skikkede for Theatret, hvor Øret ligesaavelsom Øiet venter at smigres eller idetmindste ikke at tilbagestødes af de raa og uharmoniske Toner, der altfor ofte i det daglige Liv saare den æsthetiske Sands. Især er dette Tilfældet med den Dialekt, der tales i og om Kristiania og overhovedet paa Øst- og Oplandet. Saa meget som muligt at afslibe disse Ujevnheder, maa være os magtpaaliggende, og paalægges os endog af selve Fædrelandskjærligheden, der byder at søge Fædrelandets Fremgang til større Fuldkommenhed i enhver Retning. Et vigtigt Middel til en saadan Afslibning og deraf følgende Sprogforædling er Theatret, naar et dannet og forædlet Sprog be-

res fra dets Brædder; og det er i denne Henseende et Held for os, at det nære Danmark tilbyder os en let Anledning til at forsyne vor Scene med talentfulde Kunstnere, hvis dannede, bløde og velklingende Mundart, som en Digter har kaldt „Gratiernes Sprog", og hvis Velklang upartiske Udlændinger have beundret, paa engang kan være vort Øre en Vederkvægelse og vor opvoxende Ungdoms Tunge et Mønster (!). Kun den taabeligste Ensidighed kan heri finde noget Stødende for Nationalæren (sic!) og den dannede Del af vort Publikum — og blot dennes Dom kan i et Smagsanliggende komme i Betragtning — har ogsaa lige siden Theatrets Oprettelse vist, at den hylder denne Maade at betragte Sagen paa. Det vilde derfor have været en aabenbar Ringeagt for dette Publikums Ønske, om Theaterdirektionen vilde have ladet sig motivere af hine foregivne Patrioter til paa Kunstens og Smagens Bekostning at søge sine Subjekter i Kristiania og Drammen, naar den kunde have dem fra Kjøbenhavn, hvor baade Sprog og Kunstsands have naaet et Uddannelsestrin, som de ikke paa lang Tid vil kunne ventes at naa hos os. En Nation gjør sig latterlig ved at prale med Fortrin, som den ei besidder, og den sande Patriotisme er altid villig til at erkjende et andet Folks virkelige Fortrin og drage Nytte deraf for sit eget; thi af en saadan Vexelvirkning mellem Nationerne er det at Civilisationen fremgaar. —"

Dette Inserat besvaredes med flere velskrevne

og — hvad der under de daværende Partiforholde er endnu prisværdigere — meget moderate og sindige Opsatser, medens der rigtignok ogsaa kom enkelte Smudsartikler for Dagen. Men det maa være nok med de leverede Aktstykker fra hin Theaterstrid, og vi henvise dem af Læserne, der maatte ønske at læse flere Artikler desangaaende til „Morgenbladet for 1835“; i No. 361 vil man saaledes finde en Opsats i bemeldte Anledning og ligesaa i Avisen for 1ste December, hvor den af hin ovenfor citerede Indsender fremsatte Paastand, „at Theaterdirektionen vilde vise aabenbar Ringeagt mod Publikums Ønske ved at tage Skuespillere af Landets egne Børn“ gjendrives saaledes:

„Have vi faaet enkelte gode og andre brugbare Subjekter, saa have vi og erholdt mange slette og uduelige forløbne Haandværkssvende, som have troet at kunne gjøre sin Lykke paa det norske Fjellebod-Theater. Men ser man endog hen til de fortrinsligste af de danske Skuespillere som have været ansatte ved vort Theater, saa have dog disse ingensinde opvakt den Interesse og nydt det stormende og udelte Bifald, som den eneste duelige norske Skuespiller, vi have havt, nemlig Ole Rein Holm, i den første Tid, han var ansat ved Theatret, virkelig tildeltes og det vistnok med Rette. Der opstod en almindelig Glæde og det fortaltes som en pikant Nyhed i alle de høiere Cirkler, dengang Rygtet havde udspredt, at en af de ypperligste Dramatikere her i Byen vilde opofre sig for det offentlige Theater. Alt dette uagtet, paastaar Forfatteren, at Theaterdirektionen vilde „vise

Ringeagt mod Publikums Ønsker", hvis den opdrog norske Subjekter for den norske Scene, og tog Skuespillere af Landets Børn, istedetfor at hente dem fra Kjøbenhavn. Det er ikke let at sige, hvilket Prædikat man rigtigst skulde tillægge en saadan Paastand! Vi ville slutte nærværende Stykke med et inderligt Ønske om, at Theatret, lig Fuglen Phønix, maatte opstaa langt skjønnere af sin Aske, at vi istedenfor en Fjellebod fik et smukt Theater, og at der i Forbindelse med Samme oprettedes og vedligeholdtes en Theaterskole, der efterhaanden kunde afgive Subjekter af Fædrelandets Sønner og Døttre for Nationaltheatret. Det er neppe nogen Tvivl underkastet, at vi jo faa et nyt offentligt Theater istedetfor det afbrændte; men da dette rimeligvis bliver istandbragt ved Aktier, burde virkelig Entreprenøren sørge for at faa det saa fuldstændigt, hensigtsmæssigt og smagfuldt, som muligt, og hertil vil det neppe være saa vanskeligt at tilvejebringe Midlerne. Rigtignok tør man vel ei gjøre sig Haab om Bidrag fra det Offentliges Side, idetmindste ikke af det kommende Storthing, endskjønt det virkelig er et Nationalanliggende, men man tør snarere gjøre Regning paa, at Sandsen for det Skjønne og Smagfulde er i den Grad vakt, og især deleshed at Ideen om et offentligt Theater nu er saa almindelig her i Hovedstaden, at man vil erholde tilstrækkelige Bidrag, især af vore rigere Handelshuse, selv om Planen bliver lagt efter en temmelig udvidet Maalestok."

Det danske Kristiania Theaters Historie siden 1837 tilhører „den nyere Historie“ og er Enhver saa temmelig bekjendt. Vore fortræffelige danske Skuespillere, hvis faste Stok altsaa skriver sig fra det Strømbergske Theaters senere Periode, har stadig fortsat sin virkelig kunstneriske Virksomhed, Kristiania Publikum til Nytte og Fornøielse, men man har ikke seet noget Skridt skee til at skaffe Kristiania en national Scene, før Bergenstheatrets Oprettelse af Ole Bull gav et Stød fremad, og i 1852 oprettedes da „den norske dramatiske Skole“ af en dansk Skuespiller, der i en Række af Aar havde været ansat ved Hovedstadens Theater som Skuespiller og Sceneinstruktør. Der har rigtignok paa Christiania Theater optraadt et halvt Snees norske Begyndere, men heraf ere kun et Par forblevne ved Scenen.

Men vi have nu bedre Udsigter: Jfr. Svendsens og Mad Wolfs Navne have god Klang hos Publikum og den til „Kristiania norske Theater“ ombedte Cronborgske Theaterskole har under sin omtrent 2aarige Bestaaen havt 2 talentfulde unge Skuespillerinder, Jfr.ne Parelius og Sullustad, at opvise, ligesom et Par af Herrerne og navnlig Hr. Bucher maa give alle dem, der haabe paa en fremadskridende Udvikling af norsk Kunst i Hovedstaden, godt Haab.

Et af Kristianiabladene ytrede i 1853 ved at omtale vore Theateranliggender:

„I 20“ (vel rettere omtrent 50 Aar) „have de Danske havt et næsten uindskrænket Herredømme over

den norske Skueplads, og netop derfor have de heller ikke formaaet at vække og udvikle et eneste norsk Talent mellem sig.

I denne Kjendsgjærning ligger ogsaa det bedste Bevis for, at Kunsten ei er kosmopolitisk i den Forstand, at den udelukker al Tanke om Nationalitet." Til denne Erkjendelse kan man vist antage, at Størstedelen af Kr. Publikum i den senere Tid er kommen — det gjælder nu med taalmodig Overbærelse og al paaskjønnende Velvillighed at beskytte enhver Spire, at ikke Torne kvæler den — det gjælder at understøtte den unge Kunst i sin indre og ydre Frigjørelsesproces, og medens man efter Evne støtter til i Kampen, erindre, at ene gjennem denne gaar Veien til Seier!

